

визначають комунікативну поведінку японців взагалі та значною мірою впливають на спілкування між закоханими.

Особливості історичного розвитку країни посприяли тому, що основою японського суспільства та запорукою виживання японського етносу взагалі стало вміння ефективно співпрацювати з односельцями та пристосовуватися до різних умов існування. Інтереси групи завжди ставилися вище інтересів окремих людей, а забезпечення ефективного функціонування групи безпосередньо залежало від здатності її членів досягти гармонії у спілкуванні між собою. Як наслідок, общини ставали дуже згуртованими, вміли об'єднувати зусилля та працювати заради єдиної мети. Водночас окремі люди залишалися досить замкнутими, адже занадто відкриті та відверті стосунки рано чи пізно неминуче призводили б до міжособистісних конфліктів, які ставили б під загрозу функціонування групи. Аналогічну ситуацію ми спостерігаємо і в сучасному японському суспільстві. Основні риси японського характеру, які добре відомі мешканцям різних куточків світу – це неймовірна працьовитість та високий ступінь колективізму. Однак за межами роботи люди рідко бувають відкритими, нерідко навіть одружені пари погано знають внутрішній світ один одного.

Насамкінець варто зазначити, що проаналізовані нами морально-етичні концепти японської культури неможливо розглядати окремо. Дуже складно, а зазвичай і зовсім неможливо дослідити, де закінчується, скажімо,

甘え (*amae*) і починається 義理 (*ripi*). Вони являють собою неподільну єдність морально-естетичних основ японського суспільства, існуючи в кожний момент часу в свідомості кожного японця. Дослідження даних понять може наблизити нас, представників іншої етнокультури, до розуміння цього самотутнього народу. Це допоможе нам більш ефективно планувати наші стосунки на всіх рівнях спілкування – у політиці, економіці та побуті.

1. Бенедикт Р. Хризантема и меч: модели японской культуры / Рут Бенедикт. – М.: РОССПЭН, 2004. – 256 с.; 2. Большой японско-русский словарь. Под ред. Конрада. – т. 1. – М.: Живой язык, 1999. – 824 с.; 3. Ёсимото Б. Амрита. – М.: Амфора, 2006. – 495 с.; 4. Мураками Х. Норвежский лес. – М.: Экмо, 2007. – 480 с.; 5. Япония. Как её понять: очерки современной японской культуры // ред. Дэвис Р. Дж., Икено О.; пер. с англ. Бугаева Ю. Е. – М.: АСТ: Астрель, 2009. – 317 с.; 6. Davies R. J., Ikeno O. The Japanese mind: understanding contemporary Japanese culture. – Boston, 2002. – 270 p.; 7. Doi T. Amae: A key concept for understanding Japanese personality structure, Japanese culture and behavior: Selected readings. – Honolulu: University Press of Hawaii, 1974. – p. 145-154; 8. Doi T. The anatomy for dependence. – New York: Kodansha, 1973; 9. 大江 健三郎. あいまいな日本の私. – 東京: 岩波新書, 129 с.; 10. 杉浦洋一・ジョン・K・ギレスピー共著. 日本文化を英語で紹介する事典. – 東京: ナツメ社, 1993. – 335 p.; 11. 村上春樹. ノルウェイの森. – 東京: 講談社, 2006. – 269 с.; 12. 村上春樹. ノルウェイの森. – 東京: 講談社, 2006. – 261 с.; 13. 森本哲朗. 日本語表と裏. – 東京: 新潮社, 1995; 14. 吉本ばなな. アムリタ. – 上. – 東京: 福武書店, 1994. – 292 p.; 15. 吉本ばなな. アムリタ. – 下. – 東京: 福武書店, 1994. – 292 p.; 16. <http://jisho.org>. Denshi Jisho – Online Japanese Dictionary.

Надійшла до редколегії 27.09.11

В. Філонова, асист.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті розглядається проблема міжкультурної комунікації в процесі вивчення іноземної мови. Увага приділяється формуванню у студентів цілісної системи уявлень про культуру, історію, реалії та традиції країни, мова якої вивчається.

В статье рассматривается проблема межкультурной коммуникации в процессе изучения иностранного языка. Внимание уделяется формированию у студентов целостной системы представления о культуре, истории, реалиях и традициях страны, язык которой изучается.

The article deals with the problem of cross-cultural communication in the process of foreign language learning aiming the formation of a complete system of views on culture, history, reality and traditions of the foreign language being learned.

У сучасних концепціях навчання іноземна мова розглядається як відображення культури відповідного народу і як засіб пізнання іншомовної культури, і як засвоєння світових духовних цінностей. Соціальне замовлення передбачає не тільки формування у студентів, які вивчають іноземну мову, необхідних іншомовних навичок та вмінь, але й ознайомлення через мову з культурою країни, її традиціями, історією та сучасністю.

У праці Верещакіна Є. та Костомарова В. "Мова та культура" дається визначення "міжкультурної комунікації" як адекватне розуміння двох учасників комунікативного акту, які належать до різних національних культур. [2, с. 26]

Зупинимось на співвідношенні мови та культури та їхнього тісного взаємозв'язку.

Мова – це дзеркало культури, в ньому відображається не тільки реальний світ, який оточує людину, не тільки реальні умови його життя, але й суспільне самопізнання народу, його менталітет, національний характер, образ життя, традиції, звичаї, мораль, система цінностей, світосприйняття.

Мова – це скарбниця, кладова культури. Вона зберігає культурні цінності в лексиці, граматиці, ідіоматиці в прислів'ях, поговірках в фольклорі в художній та науковій літературі. [2, с.26]

Мова, як носій культури, передає скарбницю національної культури, яка передається з покоління в покоління, формує особистість людини, світосприйняття, менталітет, відношення до людей.

Але мова не існує поза культурою, вона є її частиною, як сукупність результатів людської діяльності в різних

сферах життя людини: виробничій, суспільній, духовній. Мова є інструментом самозбереження етносу.

В кожного народу своє культурне сприйняття світу. Мову можна порівняти з пензлем художника, який малює світ з натури але пропускає її через свою художню свідомість, який творить картину світу. [6, с. 79]

Відображення світу в мові – це колективна творчість народу, який говорить на цій мові і кожне нове покоління отримує з рідною мовою повний комплект культури, в якому вже закладені риси національного характеру та світосприйняття.

Сучасна концепція іншомовної освіти будується на інтегрованому навчанні мови та культури країн, мова яких вивчається, та на використанні при цьому національного компоненту, який базується на знаннях про рідну країну, історію свого народу, його традиціях, звичаях тощо, тобто на діалозі рідної та іноземної культури. Головна мета такої освіти – навчання мови через культуру, а культури через мову.

Кожна національна культура складається з національних і інтернаціональних елементів і не може цілком збігатися з іншою культурою. Тому в процесі викладання іноземної мови ми вимушені витратити час та енергію на формування у свідомості учнів поняття про нові предмети і явища, що не знаходять аналогії ні в рідній культурі, ні в рідній мові. Отже, мова йде про включення елементів країнознавства, реалій життя у викладання мови.

Із вищесказаного випливає, що головною метою включення елементів країнознавства в процесі виховання естетичного смаку засобами вивчення іноземної

© Філонова В., 2012

мови разом з вивченням культури країни, мова якої вивчається та розумінням її змісту, є підвищення рівня загальної культури особистості, її естетичного розвитку, виховання естетичного смаку як емоційно-раціонального способу освоєння дійсності. Країнознавчий аспект навчання – це самостійний аспект навчання іноземної мови (поряд з фонетичним, лексичним, граматичним та стилістичним), який відбиває національно-культурний компонент та естетичний зміст і форму мовного матеріалу. Кінцевою метою засвоєння цього аспекту виховання естетичного смаку є формування у студентів цілісної системи уявлень про основні культурні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, їх естетичне наповнення, що дозволяє студентам зрозуміти світогляд носіїв мови, поповнити власний соціально-культурний та естетичний досвід особистості, формує в неї позитивну мотивацію та чуттєве переживання освоєння мовної інформації, виховує звичку та внутрішню потребу в оволодінні, вдосконаленні та реалізації набутих мовних умінь.

Актуальність проблем міжкультурної комунікації в сучасних умовах.

Науково – технічний прогрес відкриває нові можливості, форми спілкування, головною умовою ефективності яких є взаєморозуміння, діалог культур терплячість та повага до культури партнерів. Все це призвело до більш пильної уваги щодо питань міжмовної комунікації. І нажалі зараз "в моді" такий вислів як "конфлікт культур". Що ж таке "конфлікт культур"? Реальні приклади зіткнення культур дає просто реальне спілкування з іноземцями. Так би мовити "зіткнення культур" утворює багато анекдотів, смішних сюжетів, і навіть неприємностей, драм та трагедій.

З розвитком науково-технічного прогресу спеціалісти в різних областях науки, культури, бізнесу, техніки та інших областей людської діяльності вимагають викладання іноземної мови як засіб виробництва. Їх не цікавить ні теорія ні історія, а функціональне використання в різних сферах життя суспільства в якості засобу реального спілкування з людьми з інших країн.

На сучасному етапі з'явилась нова спеціальність "неофілологія"

Основні принципи "неофілології" можна сформулювати таким чином:

1. Вивчати мову функціонально, в плані використання її в різних сферах життя суспільства, в науці, техніці, економіці, культурі і т.д.

2. Розробити методи навчання мови, як засобу спілкування між професіоналами як засіб виробництва в поєднанні з культурою, економікою, правом та іншими галузями науки.

3. Вивчати мову в синхронному зрізі, на широкому фоні соціального, культурного, політичного життя народу, тобто в тісному зв'язку зі світом мови, яку вивчаєш.

4. Розробити модель підготовки викладачів іноземних мов, спеціалістів по міжнародному та міжкультурному спілкуванню, спеціалістів по зв'язкам з суспільством.

У зв'язку з розвитком та зміною освітньої системи, розробкою нових методик, багато вчителів починають перебудову і у навчанні іноземної мови. У чому вона полягає? Насамперед, у великій увазі до студентів, у прагненні розвинути в них мотивацію, інтерес до оволодіння іноземною мовою, у спробах перебороти формалізм в організації навчально-виховного процесу й оцінці діяльності учнів, перейти від авторитарного стилю спілкування з учнями до справжнього спілкування, діалогу. Вчителі намагаються залучати додаткові цікаві країнознавчі матеріали, спонукають учнів до самостій-

ного пошуку таких матеріалів значно раніше, ніж це передбачено програмою.

Кожний урок іноземної мови – це перетин двох культур, це практика міжкультурної комунікації, тому що кожне іноземне слово відображає іноземний світ та іноземну культуру. В наш час наука, культура, бізнес, політика та інші сфери людської діяльності потребують навчання іноземним мовам в широкому фоні соціального, культурного, політичного життя народу в тісному зв'язку зі світом мову якого ми вивчаємо.

Щоб навчити іноземної мови, як засобу спілкування на уроках необхідно створювати обстановку реального спілкування, активно використовувати іноземну мову в живих, природних обставинах. Мова повинна вивчатися в поєднанні зі світом та культурою тих народів, які розмовляють на даній мові.

Необхідно більш глибоко вивчати національний характер, менталітет, образ життя, мова не може існувати поза культурою. Знання значення слів та правил граматики є недостатнім для того, щоб використовувати мову, як засіб спілкування. Російські науковці в області лінгвокраїнознавства Верещагін Є. та Костомаров В. зазначили: " Дві національні культури ніколи не співпадуть повністю, тому потрібно використовувати час та енергію на засвоєння понять про нові предмети та явища, яких немає аналогії в рідній мові та культурі. [2, с. 76]

Особлива увага приділяється **реаліям**, оскільки глибоке знання реалій необхідне для вірного розуміння явищ та фактів, які відносяться до повсякденної дійсності народів, які розмовляють даною мовою. Знання історії, літератури, системи цінностей та багато інших соціокультурних моментів є дуже важливими .

В українському перекладознавстві термін "**реалія**" вперше вжив Кундзіч О. у праці "Перекладацька мисль та перекладацький недомисел". **Реалії** – це слова, що означають предмети, процеси і явища, характерні для життя і побуту країни. Слова можуть бути реаліями в одній мові, але не бути такими в іншій мові.[4, с. 11]

Реалія належить народу, у мові якого вона народилася. Її лише приймають в іншій мові як "гостя", і вона гостює коли день, коли рік, а трапляється і так (але порівняно рідко) що обживається настільки, що залишається назавжди, збагачуючи або засмічуючи мову, яка її прийняла.

Хотілося навести кілька прикладів існування певних реалій, які притаманні японському суспільству і які несуть в собі труднощі розуміння, оскільки для українського суспільства і ментальності вони не притаманні.

Наприклад такий термін як "hikikomori" (引き籠り) – модний синдром в Японії. Що ж це таке? Японський варіант есканізму? Чи щось національне, притаманне тільки Японії? В будь-якому випадку, це реалія сучасної Японії. "Hikikomori" (дослівно "бути ізольованим", "віддалитися") термін, який означає особливий розлад соціальної адаптації у підлітків та молоді, що проявляється у соціальному униканні будь-яких контактів з соціумом. Явище самоізоляції в Японії поширене в катастрофічних масштабах. Мільйони дітей та підлітків, переважно хлопчики надовго уникають контакту зі світом. Одного дня вони просто закривають двері своєї кімнати, вимикають телефон, не йдуть до школи, інституту чи на роботу не відповідають ні на які питання. Поштовхом може бути що завгодно – висміювання в школі, поганий результат іспиту, нещасливе кохання. Явище самоізоляції лякає японців не на жарт.

Ще один приклад "gambari" (頑張り) – від дієслова "gambaru" (頑張る), що означає наполегливо працювати, прикладаючи всі зусилля, щоб досягнути цілі. Суть

явища "gambari" – японці проявляють себе, роблячи все, що від них залежить, щоб досягнути наміченої цілі.

"Sarariman" (サラリーマン) – перекоханий японською вимовою термін (англ. salaryman), на українську мову можна перекласти як "службовець", "людина, яка живе на зарплату", але в ряд японських "Sarariman" (サラリーマン) не входять, наприклад, службовці підприємств роздрібною торгівлі, викладачі, медики. Коли японці говорять про "sarariman" вони в першу чергу мають на увазі робітників великих торгових, фінансових та промислових фірм. Серед них і ветерани, які ще не забули труднощі післявоєнних років, і молодь, щойно змінивши університетську аудиторію на службовий офіс.

"Ni-to"(ニート) від англ. NEET(not in Employment, Education or Training). Але британці цим терміном називають людей в віці від 16 до 18 років, які ніде не навчаються, не працюють, не проходять практичної підготовки по спеціальності. Причиною можуть бути сімейні обставини, або коли людина займається замість роботи благодійністю. Але в Японії цей термін має трохи інакше значення. "Ni-to" – це люди в віці від 15 до 34 років,

не одружені, які не числяться ні в яких навчальних закладах, не мають стабільного доходу. Серед "Ni-to" є й ті, які хотіли б працювати, але з якихось причин не шукають роботу, й ті, які не хочуть працювати, тому в Японії це явище має скоріше негативний окрас.

Одже, слід зазначити, що при вивченні іноземної мови обов'язковим повинно бути передбачене:

- оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країни, мова якої вивчається;
- залучення до діалогу культур (іноземної та рідної);
- усвідомлення студентами суті мовних явищ, іншої системи розуміння, через яку може сприйматися дійсність;
- порівняння явищ іноземної мови, що вивчається з рідною мовою.

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К., 2004; 2. Верещагин Е. Костомаров В. Язык и культура. – М., 1990; 3. Воробьев В. Лингвокультурология. Теория и методы. – М., 1997; 4. Кундзіч О. Перекладацька мисль та перекладацький недомисел. – К., 1954; 5. Сепир Э. Коммуникация// избранные труды по языкознанию и культурологии.- М., 1993; 6. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация: Учебное пособие. – М., 2000.

Надійшла до редколегії 02.09.11

М. Шамшур, асист.

КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ "ЧЕН'ЮЙ"

Визначено основні аспекти фразеологічних одиниць китайської мови "чен'юй" як одного із провідних засобів відображення національного менталітету та свідомості китайського народу.

Определены основные аспекты фразеологических единиц китайского языка "ченюй" как одного из основных средств отображения национального менталитета и сознания китайского народа.

In this article the main features of one of the main means of Chinese national mentality's and consciousness of Chinese people representation – "chengyu" – have been indicated.

Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки характеризується зміною базисної наукової парадигми та формуванням принципів антропоцентричності та антропоморфності мови. Мова вивчається у неподільному зв'язку із мисленням, свідомістю, пізнанням, культурою, світоглядом як окремого індивіда, так і мовного колективу, якому вона належить. Основою для нової інтерпретації мови послугувало усвідомлення того, що природна мова не вирізняє екстралінгвістичну реальність від психологічної та від соціальної сфери носія мови.

Когнітивна лінгвістика – галузь мовознавства, яка вивчає мову як засіб отримання, зберігання, обробки, переробки й використання знань, спрямована на дослідження способів концептуалізації й категоризації певною мовою світу дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду [11, с. 365].

Поява когнітивної лінгвістики спричинена неабиякою цікавістю до когнітивних процесів людини, що виникла на основі стрімкого розвитку комп'ютерної сфери та розв'язання пов'язаних із цим завдань. Когнітивна лінгвістика увібрала в себе теорії, принципи та підходи різних наукових дисциплін, що пов'язані із вивченням ролі, яку відіграє мова у когнітивних процесах.

Китайська мова – одна із найдавніших мов світу, мова високорозвинутої цивілізації із кілька тисячолітньою історією, вона має багатий словниковий склад, зокрема і фразеологічний. Варто зазначити, що саме у фразеологізмах найбільш яскраво втілюється національний компонент, відображена самотність китайського народу. Фразеологізми характеризують назване слово поняття через образне уявлення, відтворюють відношення та аксіологічне значення через призму світосприйняття соціокультурного середовища в якому вони використовуються.

Фразеологічну одиницю в межах власне фразеології можна визначити як одиницю мови, що відтворюється і є відносно усталеною в своєму складі та у вживанні [5, с.12]. Фразеологічний склад кожної окремої мови визначається особливостями менталітету етносу, його історією, культурною спадщиною та традиціями. Складові фразеологізми мають певні культурні конотації. До них належать власні імена, географічні назви, значення кольорів, чисел, тварин, рослин у традиційній свідомості народу. Отже, для вірного тлумачення і усвідомлення фразеологізмів існує потреба у наявності певних культурологічних знань, властивих етнічній та мовній спільноті, які в подальшому створюють основу для ефективного мовного спілкування.

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної думки вважається, що "наївна картина" світу знаходить своє відображення саме в одиницях природної мови її носіїв [1, с. 56–60]. Таким чином, "буденна свідомість" етносу, до якої відносять пам'ять та історію народу, його досвід пізнавальної діяльності, світобачення та психологію, представлена у лексичній семантиці [69, с. 6]. Специфічні риси цієї свідомості, тобто менталітет, найвиразніше втілюються у фразеологічному складі мови [3, с. 55]. Мова вибирає в себе історичні події, традиції, специфіку життя суспільства протягом процесу його розвитку, тобто самовираження етносу відбувається через його мову, а іноземці сприймають етнос та його культуру через призму мови. Хоча слово є основною мовною одиницею, фразеологізми несуть набагато більше інформації і їх слід вивчати та враховувати в різних аспектах: когнітивному, лінгвокультурологічному, функціональному тощо.

Останнім часом вчені зосереджують увагу на лінгвокраїнознавчій орієнтації мовних одиниць, зокрема стосовно виділення національно-культурного компонента як